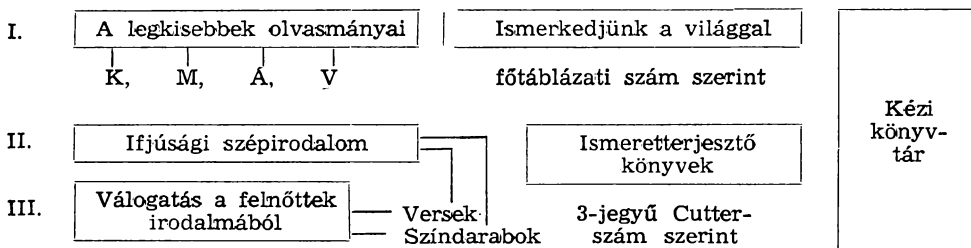

megtanulható *jelölési rendszer* szükséges. (Persze, a buktatókra is vigyázzunk: az Ft rövidítést már lefoglaltuk a „forint”-nak, a fantasztikus történeteknek elég az „F”.)

Osszefoglalva: A regényműfaj történelmileg kialakult változatai (kalandregény, gyerektörténetek, történelmi regény, életrajzi regény, fantasztikus regény) ma is jól kitapinthatók, kár lenne lemondani tartalmi elemzésükről és a tartalom jelöléséről. Ez a jelölésmód nagy segítséget ad a könyvtárosnak a könyvvajánlásban, de a forgalomelemzésben (mintavételi hónapok) is fontos lehet. A tartalom jelölését viszont csak *áttételesen* alkalmazzuk — tehát ne ez legyen a raktári rend alapja —, a témakatalógusban azonban igazis legyen együtt minden hasonló témakörű könyv. Ennek megfelelően a következő főcsoportok alakulnak ki (a bekeretezés a minimális tagolást és egyben a főfeliratot jelenti):

Az ország gyermekkönyvtárai azonban semminemű központi irányítást nem kapnak a témajelölésre vonatkozólag — a műfaji alcím és a szépirodalmi szakszám minuszos korlátozottan közös alosztásai nem mindig nyújtanak megfelelő támpontot. Ezért szeretném javasolni az Új Könyvek szerkesztőinek, akiknek úgyszólván kézzel kell venniük minden egyes ifjúsági könyvet, hogy valamilyen módon *jelöljék* a témát, lehetőleg a *tárgyszó változataként*. Így egységet teremthetnének a zűrzavarban, és a könyvtárosok rengeteg fejtöréstől és felelős döntéstől menekülnének meg. Talán így több idejük maradna az ifjúsági könyvek jobb megismerésére!

Sáráné Lukátsy Sarolta

Régi és ritka könyvek kiállítása

Zalában

Nem mindennapos feladatra vállalkoztak a zalai közgyűjtemények, amikor a zalaegerszegi megyei művelődési központban, a megyei könyvtár irányításával bemutatták a *Régi könyvek és nyomtatványok a zalai közgyűjteményekben* című kiállítást. Az ünnepi könyvhét rendezvényeihez csatlakozó kiállítás célja az volt, hogy az érdeklődők elé tárja a zalai közgyűjtemények (elsősorban a megyei könyvtár, a megyei múzeumi igazgatóság és levéltár) eddig csak szűk körben ismert anyagát. Bemutatni kívánta továbbá a Zalában található legrégebbi könyveket, a nevezetes első kiadásokat és dedikált példányokat, ezzel is hangsúlyozván a kiállított dokumentumok művelődéstörténeti és az esetek többségében helytörténeti jelentőségét is.

Helyi gyűjtésből ilyen nagyszabású könyvészeti kiállításra még nem került

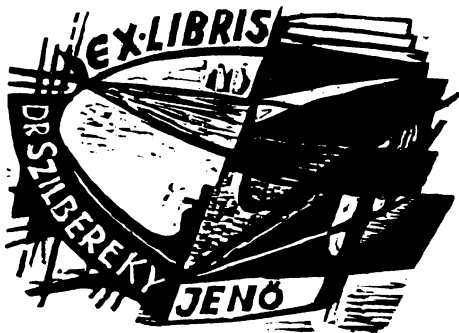
sor Zala megyében. Nem az érdeklődés hiánya okozta ezt, hanem az, hogy a közgyűjtemények feltáró munkája még nem fejeződött be, s a társintézmények közötti együttműködés sem volt megfelelő. Főleg e két kedvezőtlen feltétel megszűnése tette lehetővé a kiállításon bemutatott gazdag anyag összeállítását.

Zala megyének nincsenek nyomdatörténeti vagy irodalmi hagyományai. Igaz, száz évvel Hess András *Chronica Hungarorum* után, 1573-ban a Zala megyei Alsólendván magyar nyelvű nyomtatott könyvek jelentek meg. Szerzőjük Kulcsár György prédikátor, nyomdászuk pedig a híres könyvnyomtató család tagja, *Hoffhalter Rudolf* volt. E protestáns szellemben készült könyvek kiadása azonban megszakadt, mert II. Miksa rendelkezése a nyomdát bezárták. Ezzel gyakorlatilag a XIX. századig megszűnt Zala megyében

a könyvnyomtatás. Nevezetesebb írója sem volt a megyének, illetve akik voltak (például Virág Benedek, később Kisfaludy Sándor stb.), azok sem Zala megyében alkottak.

S nem voltak közgyűjtemények, könyvtárak sem, amelyek megőrizhették a régi anyagot. Pedig a reformkor küzdelmei a felvilágosult, független Magyarországért Zalában is termékeny talajra találtak. Kisfaludy Sándor, a költő és Skublics Károly, a megye európai műveltségű táblabírája saját könyvtárukat ajánlották fel, továbbá széles körű közadakozás is megindult, hogy mielőbb megépülhessen Zalaegerszegen a Dunántúl legelső könyvtára. A politikai helyzet azonban nem kedvezett a mozgalomnak, és az 1848—49. évi szabadságharc leverése után az ilyen irányú törekvéseket csíráiban elfojtották. (A Skublics-könyvtár anyaga később a Zala megyei Állami Levéltár tulajdonába került.) Zalaegerszegen egészen a felszabadulásig nem létezett számottevő könyvtár, így az elmúlt századok könyvanyagának gyűjtésével, gondozásával senki sem foglalkozott. 1950-ben jött létre a zalaegerszegi körzeti könyvtár, amely 1952-ben megyei könyvtárrá alakult. Ebben az időben megkezdődött a régi könyvek tudatos gyűjtése is.

A kiállítás legrégebbi könyve *Rotterdam* Erasmus 1522-ben Kölnben megjelent Paraphrasis című munkája. A latin nyelvű és a megyei könyvtár tulajdona. A XVI. századi anyag érdekessége egy kalendárium, amely a Zala megyei Búcsúszentlászló egykori ferencrendi klostromának egyik ablakmélyedéséből került elő. 1564-ben nyomtatták a németországi Wittenbergben *Calendarium Historicum* címmel. A naptár üresen hagyott lapjain a kalendárium későbbi tulajdonosai számos feljegyzést tettek. Csaknem 400 év folytatólagos krónikájával bővült ki tehát ily módon a XVII. században Zalába került könyvecske. A bejegyzések közül kiemelkedik Disilvíts István légrádi protestáns papé, aki Zrínyi Miklós 1663—64-es híres téli hadjáratáról a szemtanú elevenségével számol be.

A Zala megyei közgyűjtemények legrégebb magyar nyelvű kötete *Pázmány Péter* legsikeresebb művének, az *Isteni igazságra vezérlő kalauz*-nak 1613-as, első kiadása.

A XVIII. századi anyagból kiemelkedik a *Ratio Educationis* első kiadása, valamint a *Corpus Juris* Nagyszombatban megjelent első kiadása.

A XIX. századi anyag bő válogatást nyújt a századelő szellemi fellendülésének termékeiből, a reformkor, a szabadságharc, majd a kapitalista fejlődés irodalmából. Egyebek között *Széchenyi* művei (*Balaton* *gőzhajózás*, *Hitel*, a *Világ* első kiadása), Bolyai Farkas drámái képviselik ezt a korszakot. Látható még az első magyarországi drámaelméleti mű (*Szigligeti Ede: Dráma és válfajai*, 1874.) első kiadása, valamint *Fischer* könyvritkaságszámba menő műve *A gyógyyszereszi gyakorlat kézikönyve*. Egy 1802-ben megjelent könyvben pedig *Csokonai* 1796-os *Diétai Magyar Múzsájának* teljes anyaga is megtalálható. A kiállított XIX. századi zalai sajtótermékek közül egy 1854-ben, Nagykanizsán kibocsátott színházi plakát ragadta meg legjobban az érdeklődők figyelmét, amely Beecher-Stowe *Tamás bátya kunyhója* című művét reklámozta. A mű 1852-ben jelent meg, s különböző szintársulatok már két évvel később játszották a zalai falvakban. A Skublics-könyvtár ritkaságszámba menő könyvanyaga mellett a könyvtár korabeli nyomtatott katalógusát és a közkönyvtár épülettervének vázlatát is bemutatták a látogatóknak.

A zalai közgyűjtemények XX. századi anyagából kiállításra csak a híresebb első kiadású művek, a neves alkotóink dedikációjával ellátott kötetek, valamint a Tanácsköztársaság érdekesebb aprónyomatványai kerültek. A dedikált ritkaságok közül kiemelkedik *Ady Endre* *A magunk szerelme* című, 1913-ban megjelent első kiadású művének példánya. Ugyancsak nevezetes első kiadású példány *Kassák Lajos* *Tragédiás figurák* című könyve, amely 1919-ben a „Ma” kiadásában jelent meg. Említést érdemel még *Szabó Lőrinc* első megjelent művének (Föld, erdő, isten, 1922.) dedikált példánya, valamint a *Radnóti Miklós*, *Sárközi György*, *Tersánszky Józsi Jenő* és *Tamási Aron* kézjeggyel ellátott kötetek.

A kiállítás izléses — s az egyes korok művészettörténeti hátterét bemutató — illusztrációi közül érdemes megemlíteni a Levéltár által rendelkezésre bocsátott térképeket, köztük Magyarország legrégebb részletes térképét (Lázár Deák készítette 1528-ban) és Joannes Tomasich 1792-es Zala megyei térképét.

Gyimesi Endre